

Kontrollkäik Kohtla-Järve Lastekodusse

(1) 10.11.2011 viisid õiguskantsleri nõunikud läbi etteteatatud kontrollkäigu Kohtla-Järve Lastekodusse eesmärgiga kontrollida põhiõiguste ja vabaduste tagamist asutuses.

Kohtla-Järve Lastekodu on Kohtla-Järve Linnavalitsuse hallatav asutus, mille põhimäärus on kinnitatud Kohtla-Järve Linnavolikogu 06.02.2002 määrusega nr 78.

Vastavalt põhimääruse punktile 1 on Kohtla-Järve Lastekodu orbudele ja vanemliku hoolitsuseta lastele asenduskoduks loodud ööpäevane hoolekandeaustus. Põhimääruse p 6 seab asenduskodu eesmärgiks tagada lastele psüühiline ja sotsiaalne turvalisus, eale ja seisundile vastav hooldamine ning valmistada nad ette iseseisvaks eluks.

Kohtla-Järve Lastekodule on väljastatud asenduskoduteenuse osutamise tegevusluba Ida-Viru Maavalitsuse 30.05.2007 korraldusega nr 219. Tegevusluba on antud maksimaalselt 60-le lapsele asenduskoduteenuse osutamiseks.

Asenduskodusse suunatakse laps kolmepoolse halduslepingu alusel, mille sõlmivad lapse elukohajärgne maavanem, lapse elukohajärgne valla- või linnavalitsus ja asenduskoduteenuse osutajana Kohtla-Järve Lastekodu.

(2) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid, kas asenduskodus on tagatud laste põhiõigused ja vabadused.

Muuhulgas kontrollisid õiguskantsleri nõunikud, kas lastele on tagatud suhtlusõigus oma vanematega ning kas asenduskodus elavatele puudega lastele on tagatud rehabilitatsiooniteenused.

(3) Õiguskantsleri nõunikud tutvusid kontrollkäigu raames laste elamistingimustega ning vestlesid asenduskodu juhatajaga. Samuti vestlesid õiguskantsleri nõunikud usalduslikult 32-st asenduskodus viibinud lapsest viiega, kahe kasvatajaga ning asenduskodu õega ning tutvusid valikuliselt toimikutega asenduskodus viibinud laste kohta.

(4) Kontrollkäigul tõusetusid teemad, mis puudutavad asenduskoduteenust üldisemalt ning samas ka konkreetselt Kohtla-Järve Lastekodu puudutanud probleemid.

Asenduskodusid üldisemalt puudutavate probleemide hulgast võib välja tuua vajaduse luua asenduskoduteenuse standard ja vajaduse piiritleda selgemalt, mis sisaldub riigieelarvest rahastatava asenduskoduteenuse hinnas ning millised peaksid selle raha kasutamisel olema proportsioonid kuluartiklite kaupa (personalikulud, majanduskulud ja otseselt lastele kuluv summa sh taskuraha jms) ning noorte iseseisvasse ellu astumise probleemid. Käesolevas kokkuvõttes neil teemadel põhjalikumalt ei peatuta, kuid need leiavad üldistatult ja koondatult kajastamist asenduskodus elavate laste olukorra analüüsis, mis valmib 2012. aasta lõpuks.

Enne tuvastatud puuduse väljatoomist, on oluline tunnustada Kohtla-Järve Lastekodu tööd lastele rahulolu pakkuva kasvukeskkonna ja turvatunde loomisel. Asenduskodu töötajate heast tööst annab tunnistust mh asjaolu, et intervjueeritud lastele meeldis asenduskodus.

Järgnevalt on välja toodud kontrollkäigul tuvastatud puudused.

(4.1) Lapse ja vanema suhtlusõigus

Kohtla-Järve Lastekodu juhataja on 10.12.2009 kinnitanud asenduskoduteenusel olevate laste külastamise korra. Selle punktis 1 on kirjas, et last võib külastada ainult lapse elukohajärgse eestkostetasutuse teadmisel ja kuni 10-aastast last eestkostetasutuse kirjalikul nõusolekul.

Vestlustel selgus, et laste suhtlemisel oma vanematega on mitmeid takistusi. Lapsega kohtumiseks peab vanem taotlema selleks luba Kohtla-Järve Linnavalitsuse sotsiaaltalitusest kui lapse eestkostetasutusest. On ette tulnud, et luba on ühekordne (st igaks kohtumiseks peab vanem taotlema eraldi loa) või et luba ei anta. Üldjuhul on kohtumisteks ette nähtud üks kord nädalas, laupäeval.

Vanematega suhete säilitamisel on oluline roll lapse arengus, identiteedi kujunemisel ning võib kaasa aidata lapse tagasipöördumisele perre kui lapse loomuliku kasvukeskkonda.

Lapse ja vanema suhtlusõiguse peamine eesmärk on tagada ÜRO lapse õiguste konventsiooni art 7 punktis 1 sätestatud lapse õigus tunda oma vanemaid. Konventsiooni art 9 p 3 rõhutab täiendavalt, et vanemast lahutatud lapsel on õigus säilitada vanemaga regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt, kui see ei ole vastuolus lapse huvidega. Samuti on suhtlusõigus osa vanemale kuuluvast põhiseaduse §-s 27 sätestatud vanemaõigusest.¹

Lapse ja vanema suhtlusõigus on reguleeritud perekonnaseaduse 10. ptk 6. jaos. Vastavalt PKS § 143 lõikele 1 on lapsel õigus isiklikult suhelda mõlema vanemaga ning mõlemal vanemal on kohustus ja õigus isiklikult suhelda lapsega. Suhtlusõigus ei olene sellest, kas vanemal on hooldusõigus või mitte.² Suhtlusõigust saab piirata või selle teostamist lõpetada üksnes kohus, kui see on lapse huvides (PKS § 143 lg 3).

Seega ei ole asenduskodu ega kohalik omavalitsus pädevad seadma lapse ja vanema suhtlemisele pika-ajalisi või tähtajatuid piiranguid, kui nõnda ei ole otsustanud kohus. Kui kohus on lapse ja vanema suhtlusõigust piiranud, on kohaliku omavalitsuse kui lapse eestkostja ülesanne teavitada sellest olulisest lapse turvalisust puudutavast asjaolust ka asenduskodu.

Eltoodust tulenevalt ei ole asenduskodus kehtestatud laste külastamise korra p 1, mis seab kuni 10-aastaste lapse õiguse oma vanematega suhelda sõltuvusse kohaliku omavalitsuse kui lapse eestkostetasutuse nõusolekust, kooskõlas kehtiva õigusega.

Kui asenduskodu leiab, et pikemas perspektiivis kahjustab kontakt vanemaga lapse huve, peab ta sellest teada andma lapse eestkostet teostava kohaliku omavalitsuse vahendusel või otse kohtule, kes on pädev otsustama suhtlusõiguse piiramise üle.

Samas on asenduskoduteenuse osutaja vastavalt sotsiaalhoolekande seaduse § 15⁸ lg 5 punktile 1 kohustatud tagama iga asenduskodus elava lapse turvalisuse.³ Seega võib teatud

---

¹ Perekonnaseaduse eelnõu SE 55 I seletuskiri, lk 35. Kättesaadav Riigikogu kodulehel: www.riigikogu.ee

² Samas.

³ Vt ka sotsiaalministri 16.10.2007 määruse nr 66 „Kohaliku omavalitsuse poolt kogutavate ja säilitatavate asenduskoduteenusel viibiva lapse dokumentide loetelu, asenduskoduteenuse osutajale üle antavate

situatsioonides olla õigustatud asenduskodu kaalutusotsus lapse ja vanema kohtumist mitte lubada, kui see seaks asenduskodus olevad lapsed (või töötajad) ohtu. Näiteks on lapse ja vanema kohtumise keelamine põhjendatud neil kordadel, kui vanem on alkoholi- või narkojoobes, käitub vägivaldselt vms.

Lisaks asenduskodu poolt kehtestatud külastamise korrale, tekitas küsitavusi ka Kohtla-Järve Linnavalitsuse tegevuse õiguspärasus lapse ja vanema suhtlemise korraldamisel, st kas linn on piiranud suhtlusõigust ilma vastava kohtulahendita.

Eeltoodust tulenevalt teeb õiguskantsler Kohtla-Järve Lastekodu direktorile ettepaneku muuta 10.12.2009 kinnitatud Kohtla-Järve Lastekodus asenduskoduteenusel olevate laste külastamise korra p 1 ning lähtuda lapse ja vanema suhtlusõiguse tagamisel kehtivast seadusest.

Samuti algatas õiguskantsler eeltoodust ajendatuna eraldi menetluse kontrollimaks Kohtla-Järve linna tegevuse õiguspärasust asenduskodus elavate laste ja nende vanemate suhtlusõiguse piiramisel.

(5) Kontrollkäigu tulemusel tegi õiguskantsler ettepaneku Kohtla-Järve Lastekodu direktorile ning algatas menetluse kontrollimaks Kohtla-Järve linna tegevuse õiguspärasust asenduskodus elavate laste ja nende vanemate suhtlusõiguse piiramisel. Ettepaneku täitmise osas teostab õiguskantsler järelkontrolli 6 kuu möödudes alates vastava ettepaneku tegemisest.